

Mátyás király.

(Második közlemény.)

V.

Mátyást, mint *uralkodót* vizsgálva, hatalmas alakjának rendkívüli nagyságát leginkább látjuk kidomborodni. Itt érvényesültek legjobban fényes tehetségei; itt ismerhetjük fel mi is benne a gondviselésszerű alakot, ki mellett eltörpül kora minden alakja, ki biztos kézzel tartja hatalmas birodalmának kormány gyeplőjét.

Éberen öröködik a belbéke, rend, a törvények megtartása, a közigazgatás, igazságszolgáltatás, egy szóval az államorganismus minden egyes szervének pontos működése felett, de a mellett nem kerüli ki figyelmét a külpolitika legesekélyebb változása sem s ráér kezébe tartani a diplomacia ezerszálú szövevényét.

Hogy mennyire uralkodásra termett, mindjárt trónra lépte után megmutatta. Pedig ugyanesak nehéz viszonyok közt állították a kormányrúdhöz. Zavar, teljes felfordultság, titkos ellenség, Giskra garázda csehei bent, hatalmas vetélytárs, nyílt ellenség kint. Az ország melléktartományai az ellenségek kezében, vagy legalább elszakadóban. Egy részük Veleneze, más részük a török birtokában; ehhez járult, hogy a szultánok trónján a legnagyobbak egyike, II. Mohamed ül. Nyugatról a Habsburgok családi politikáját rendkívüli szívóssággal érvényesítő német császár készül kinyújtani karjait Szt.-István koronája után. S kétségtelen, hogy a ravasz III. Frigyes nagy segélyforrásaival elég félelmes ellenség. A trónon pedig egy 17—18 éves ifjú,¹ hozzá még nem is királyi vérből való, kinek kezét saját pártja megköti, gyámság alá szorítja.

¹ Mátyás születésére nézve a különböző adatok egybevetését I. Fraknói „Mátyás király“-ában 73 és 74. l. Szerinte 1440 febr. 23-án született.

A viszonyok férfit, azt is a legerősebb fajtából valót, kívántak, hogy urrá lehessen felettük. És bámulva láthatta ország-világ, hogy az a félig még gyermek király, megtudja tenni azt, mit még atyja sem tudott teljesen, megalázza nyílt és titkos ellenségeit egyaránt, egyszersmind rendet, békét szerez országának, szilárdságot trónjának, tiszteletet magának. S mindezt Isten segedelmén kívül egyedül a maga erejéből teszi. Gyámságra nem csak nem szorúl, de azt — Szilágyi példája ékesen bizonyítja — nem is tűri. S a minnek mutatkozott a trónon mindjárt első felléptével, az is maradt 32 évi uralkodásán át mindvégig : kora legnagyobb uralkodója.

Hogy mit tekintett uralkodói főkötelességének, önmaga mondja meg a koronázási országgyűlés végzeményének bevezetésében : „A királyok és fejedelmek, kiknek kezébe van letéve népek, városok joga, a gondjaikra bizott népet nemcsak fegyverrel, erőteljesen védelmezni, hanem jogaiban, szabadságaiban és hasznos törvényeiben fenntartani is kötelesek.“¹

A nép boldogítása — ez az a magasztos ezél, melynek munkálására esküdött. Ezt tartja szem előtt mindenkor ; érette küzd a harezmezőn, munkálkodik a trónteremben, gyűléseken nyíltan, körutakon titkon. S a mi fő, népéül nem csupán a kiváltságos egykét százezer embert tekinté, ki mint nemesség a „nemzet“-et alkotta, hanem a milliokat is, kik jogokkal alig, csak terhekkal bírtak. Tudja, mily nehéz úgy is helyzetük, gondosan örködik, nehogy még nehezebbé tegyék a hatalmasok s kevés jogukat is elvegyék tőlük.

Boldogságot akart látni fent és lent egyaránt. Ki ez elé akadályokat gördített s erőszakoskodásával más jogát esorbította, nem számíthatott elnézésére. S bizony ő nemcsak a kis bűnösöket fenyítette meg, mint pl. a népet sanyargató kolozsvári bírót, hanem a nagyokat is. Keményen megfeddi önkénykedéséért a híres törökverő vajdát, Báthori Istvánt, szintűgy rokonát, Geréb László erdélyi püspököt. S ha látta, hogy a szó nem használ, szigorúbb eszközhöz is kész volt nyúlni. Perényi István, zempléni főispánt nem csupán hivatalától mozdítja el, a miért szüntelen háborgatta az utazó kereskedőket s egyéb hatalmaskodást vitt végbe, hanem még jószágait is elkoboztatta.

¹ Corpus Juris Hungarici. I. 217.

A ki ily részrehajlatlanúl tudott örködni a törvényesség felett, az megérdemelte, hogy az *igazságos* melléknevet kapja. Nem esodálhatjuk, hogy annyi jeles uralkodói tulajdonsága között ép ez ragadta meg legjobban a nép figyelmét is, mert ez ékesítette azon időben a legkevesebb fejedelem lelkét. Tudjuk, az ököljog kora volt az — habár már leáldozóban — a mikor, kinek hatalma, ereje volt, annak igaza is volt. Mátyás országában nincs így.

De természetesen távolról sem szabad azért azt hinni, hogy ő alatta a kormányzás és igazságszolgáltatásban semmi, de semmi baj nem volt hazánkban. Voltak bizony visszaélések, mulasztások korában is. De ki lett volna képes reá, hogy az esztendőkön át tartott anarchia zűrzavarát s a vele járó erkölcsi süllyedést egyszerre gyökeresen orvosolja.

Ezért ne esodálkozzunk, ha az országgyűlések panaszaiból sok visszaélésről, a hivatalnokok hatalomkörének túllépéséről, törvényellenes ítéletekről értesülünk. Mindez megtörténhetett s meg is történt, de legtöbnyire a király tudta nélkül. Hisz nem tudhatt mindentről, mi az országban történik s mit az ő nevében tesznek. Nagy országos ügyek elvonhatták figyelmét sokszor az egyesek kisebb bajaitól. S azután mennyit volt távol az országtól, harezok zajában, hová az elnyomottak panasza el nem juthatott. Ilyenkor történhetett a legtöbb visszaélés. Bizonyítja ezt az 1474-i sziléziai hadjárat után tartott országgyűlés meghívója, melyben így szól: „Mivel lelkünk nagy fájdmára értesültünk, hogy távollétünk alatt részint saját tisztviselőink, részint más vakmerő emberek számos és különféle elnyomást, erőszakoskodást és hatalmaskodást vittek végbe, sőt számos nemest életétől fosztottak meg: az ország nyugalmas és békés állapotának, a kormányzás kellő módjának megállapítása végett sokféle javításra lesz szükség.”¹

Hogy fenkölt lelke mennyire foglalkozott a meglevő bajok orvoslásával, azt bizonyítja magatartása az 1486. országgyűlésen. A jog, különösen a perjog terén elharapódzott visszaélések megszüntetése végett a legkiválóbb államférfiakkal reformmunkálatot dolgoztat ki. Ennek bevezetésében maga mondja: „Mindig azzal a gondolattal foglalkoztunk és azt tartottuk szem előtt, hogy a

¹ Kovachich: Vestigia comitorum. 395.

rendetlenségeket és visszaéléseket, mik elődeink a felséges királyok és a mi uralkodásunk alatt főkép az igazságszolgáltatás terén elhatalmasodtak, megszüntessük is kiirtsuk¹. A ki így ír, az érzi uralkodói kötelességét és teljesítését élethívatasáának tekintti.

De bár így a legtöbb jelentkező mulasztás és baj forrását rajta kívül keressük, nem lehet, nem szabad tagadnunk azt sem, hogy nem egy törvényellenes tett okozója ő maga volt. Mert ne higgyük, hogy Mátyás a szó mai értelmében alkotmányos fejedelem volt. Nem létezett akkor ilyen sehol sem. Nem ismerték még akkor azt az elméletet, hogy a fejedelem csak uralkodjék és ne kormányozzon. Kormányzott Mátyás is s bár egészében a törvények szentségét és az országgyűlés jogait tiszteletben tartotta, volt eset, a mikor kora felfogása alapján, jogot érzett azok áthágásához is.

Nagy uralkodók közös hibája, hogy nagy eszméik kivitelében az eszközökben nem válogatnak. Mit lelkük hazájuk, nemzetük érdekében üdvösnek ismer fel, kiviszik bármi áron. Mátyásnál szintén így volt. Áthatotta őt is a nagyok mély meggyőződése, hogy tervei, céljai a nép boldogságát munkálják s azért elérésükben akadályt, gátat nem ismert, nem türt. Vele járt ez, mint láttuk, jellemével. Innen a sok sérelmi panasz az országgyűlésen ellene. Hogy megszavazás nélkül adót, még pedig sokszor igen terhes adót vetett ki, hogy nemeseket törvényes eljárás mellőzésével elfogatott, száműzött, jószágaiktól megfosztott, törvénybe ütköző rendeleteket bocsátott ki, bírói ítéletek végrehajtását meggátolta — mindezeket felhozzák ellene s nem alaptalanul.

Ha már ezeket szinte fáj hallanunk róla, mennyivel inkább, ha látjuk, hogy nemesak esküjét az alkotmányra több ízben kénytelen megújítani, hanem a törvények megtartásáért mellette az ország zászlós-urái, főpapjai kezességet tartoznak vállalni. Avagy nem különös, midőn az 1471 országgyűlésen kénytelen kijelenteni: „Amennyiben tőlünk bárki a maga javára a jelen végzemény czikkelyeibe ütköző rendeletet eszközöl ki, annak senki se engedelmeskedjék².”

¹ Corpus Juris Hungarici I. 234.

De azért ha az alkotmányos uralkodó ideálját nem is találjuk fel benne, kora uralkodóit még alkotmányosság tekintetében is hasonlíthatatlanul felülmúlta. S alkotmányellenes tetteit, így a rendkívüli adókivetéseket, többnyire kimenthette a szükség, kényszerűség. Hiszen tudjuk, mily nagyszabású vállalatokba, hadjáratokba boesátkozott, melyek által hazánkat nagygyá akarta tenni.

A nép annyira méltányolta is uralkodásának fényoldalait esekélyebb árnyoldalaival szemben, hogy halálakor mindenféle panaszosan hangoztatá: „Vetne bár Mátyás király évenként hatszoros adót reánk, örömezt eltűrnők, csak állana hatalmunkban őt visszahozni.“¹

Ez nem esoda, ha tekintjük azt a részrehajlatlanságot, melylyel kormányoz, azt az igazságot, melylyel megvédté az elnyomottat, büntette az elnyomót. Ehhez képest mulasztásai kicsinynek látszottak. Különben sem volt azért kormánya önkényuralom. Annyi országgyűlést tart, mint talán senki uralkodóink közül. A rendek már rá is untak a sok gyűlésre.

Figyelme a kormányzás minden ágára kiterjedt. Mily buzgón működött az igazságszolgáltatás megjavításán, már láttuk. A pénzügy rendezése sem kerülte ki figyelmét. Üdvös adóreformok útján ezt is jobb karba helyezte. Sokakat, kik addig adómentességet élveztek, adó alá vonván, az ország jövedelmét fokozta, a nélkül, hogy a jobbágyok terheit sulyosbítania kellett volna. Alattvalói *anyagi jólétét* emelendő, a földmívelést, ipart, kereskedelmet egyaránt támogatta, felvirágoztatta.

Korának tömérdek háborúja nem nagyon kedvezett a esendes polgári foglalkozásoknak. Mátyás hatékony intézkedésekkel igyekszik a bajokon segíteni. A városokat elhalmozza kiváltságokkal. Külföldről sok iparost édesget bé; az iparos-czéhek számára a fejlődést jobban előmozdító új szabályokat alkotott. A kereskedelemre káros belföldi vámokat megszünteti. A rablófészkeket, melyek a közlekedés biztosságát háborgatták, feldúlja. A szoros barátság által udvarához fűzött olasz fejedelmek városaival élénk kereskedelmi összeköttetésekbe juttatja hazánk városait, nem különben az elfoglalt Morvaországgal, Sziléziával, Ausztriával. Elképzelhetjük,

¹ Bonfini id. m. IV. D. VIII.

mit tett e téren Mátyás rendkívül fényes udvartartása mellett, mely az előkelők körében mindenfelé szíves utánzásra lett.

Hogy fáradozásai nem voltak sikertelenek, legjobban mutatják azon nagy terhek, melyeket alattvalói el bírnak viselni, ha néha zúgolódnak is ellenük.

De tudta azt is, hogy az anyagi gazdagság nem elég ahhoz, hogy nemzete nagy legyen. Minél nagyobb a szellemi műveltség, minél jobban virágzik a tudomány és művészet, annál biztosabb a nemzet jövődjéje. Nem riadt vissza e tekintetben sem az áldozatoktól. Sőt páratlannak mondható a *tudományok* iránti szeretete, buzgósa és áldozatai annak meghonosításában.

Udvarában az újjáéledt tudományosság, a humanismus otthonra talált. Hogyne, hisz szívvel-lélekkel a renaissance híve volt. Mint egyik méltatója mondja: „Mátyást jelleme és tehetségeinek főiránya, szokásai meg hiányai egyaránt a renaissance-fejedelem típusává teszik.“¹ Méltó képviselője a renaissance-kori fejedelemnek, mint Lorenzo Medici vagy Urbinoi Frederigo és a többi művészetért élő-haló kortársa Mátyásunknak. S büszkén mondhatjuk, hogy meghonosította az új szellemet udvarában akkor, a midőn Olaszországon kívül még egy udvarban sem nyújtottak meleg hajlékot neki. Mátyásba már nevelői, különösen Vitéz irányító keze beleoltották e szellem szeretetét. Egyénisége, élénk szelleme, olthatatlan tudásvágya, lelkesedése minden szépért, nemesért szintén ellenállhatatlanul ragadták a renaissance ápolásának útján. Körülvéteti magát annak apostolaival, tudósokkal, művészekkel, a szellem ezen arisztokrataival, kiket munkatársaiként tisztel, becsül.

Különösen második házassága ad minden téren óriási lendületet e magyarországi renaissance-nak. Beatrix oly körben nőtt fel, mely telítve volt az új szellem üde levegőjével. A nápolyi udvar volt ez, hol a fejedelmi trónon már nemzedékek óta a tudomány és művészet rajongó hívei ülnek. Csoda-e, ha a művelt nő férjére is hatni tud s az otthon látottak utánzására serkenti?

A házasság kötelekeket fűz Mátyás s a nápolyi és ferrarai udvarok közt. A sűrű érintkezés révén mind erősebben árad ha-

¹ Riedl Frigyes: Mátyás király, mint a renaissance embere. (A magyar irodalom főirányai V.)

zánkba az ottani szellem. De összeköttetésben állt királyunk a firenzei Mediciekkal s más olasz udvarokkal is. E szálak jótékonyan támogatták a renaissance számára a szőke Duna partján készített otthont, míg nem úgy megerősödött az, hogy kiállta a versenyt az olasz udvarok akármelyikével.

Az új szellem első képviselői Mátyás udvarában az olasz egyetemeken végzett magyar ifjak voltak. Geréb László, Váradai Péter, Csezmiczei János (Janus Pannonius) Szapolyai György, Báthory Miklós s annyi más, mind tisztelt nevet vívtak ki a meghonosítás nehéz munkájában. De mindannyian a tudománynak voltak apostolai. A művészetnek ekkor még csak elvétve akadt magyar művelőjük, azok még itthon, Mátyás udvarában is majdnem egészen idegenek kezén voltak.

A pártfogás, melyben Mátyás humanistáit részesíti, mind inkább több idegent esal udvarába. A király maga is mindent megtesz, hogy Itália leghíresebb tudósait magához édesgesse. Gazdag jutalmakat ígér s elhalmozza őket kegye jeleivel. Csakhamar egész csoportja az idegen humanistáknak: történészek, nyelvészek, bölesészek, csillagászok, természettudósok, orvosok népesítik Budavárát. Említsünk pár nevet a sok közül. Nevezzük első helyen a kor egyik legnagyobb tudósát, a modern csillagászat alapvetőjét, Regiomontanus Jánost. Ott találjuk kivüle Bonfini Antalt, Mátyás történetíróját, a királyné felolvasóját, Galeotti Marziót, a Mátyásról szóló adomák elmés, kedves feljegyzőjét, Ugelotti Tádé könyvtárórt, Corvin János nevelőjét, Gatti Jánost, a theologust, Petrus Nigrít, a budai tanárt, a firenzei Fontius Bertalant és Baudinit, Olmützi Ágostot, a plátói iskola követőjét.

Mátyásnak tudományszeretetét mi sem hirdeti ékebben, mint páratlan *könyvtára*.¹ A Corvina alapítása 1464 tájára tehető. Ebből az évből való a legrégebb ismert Corvin-codex, Constantius olasz költő verses munkája. A király egyre nagyobb szenvedélyvel áldoz a könyvtárgyűjtésnek s évről-évre nagyobb mértékben szaporítja könyvtárát. Küldöttei messze országokat beutaznak a klasszikusok kéziratáiért s itthon és Olaszországban sok másol

¹ Ide vonatkozólag l. főleg Csontosai dolgozatait. Akad. Ért. 1885. és Pallas Nagy Lex. X. k.

nyer kenyérkeresetet Mátyástól. Később már évenként 33,000 aranyat áldoz e célra s Budán állandóan 30, Firenzében 4 — később ott is több — másolót és könyvfestőt foglalkoztat.

Könyveinek számát pontosan meghatározni lehetetlen, de mindenesetre igen nagyaz. Nem fogadjuk ugyan el Heltai állítását, ki 50,000 kötetről beszél, de azokét sem, kik csak pár százzal akarnak tudni. A vatikáni könyvtár 8 év alatt 5000, az urbinoi 13 év alatt 7000 kötetre emelkedett e korban, a firenzei könyvtárt Medici Lorenzo 3000-rel alapította meg, már pedig a kortársak Mátyás könyvtárát mindezeknél gazdagabbnak tartották.

Idézhetjük Ranzano Péternek Mátyáshoz tartott üdvözlő beszédét, mely díszítőleg emeli ki Mátyásnak több ezerre menő díszes kiállítású könyveit. Ha még ehhez hozzá tesszük Brassicanus humanista nyilatkozatát, ki II. Lajos idejében több ízben láthatta a könyvtárt s elragadtatással mondja, hogy oly rengeteg sok görög, héber és latin kéziratot halmozott össze Mátyás, mint ezelőtt sehol senki, nines okunk kételkedni abban, hogy a minden téren rendkívülit alkotó király e tekintetben is páratlanul nagyszabásút teremtett. Képviselve volt a Corvinában minden tudomány. Legkivált az ó-kori klasszikusok művei, a renaissance forrásai és a keresztyén theologia termékei hatalmas számban voltak meg benne.

De méltán híressé lett Mátyás könyvtára nemesak codexeknek száma, hanem kiállításuk révén is. Valóságos remekei voltak a mintaszerűen kiállított kéziratoknak. A lefinomabb pergamenen szabályos, gyönyörű írás, aranyos kezdőbetűk, virágos arabeszkék, a címlapon Mátyás hollós-címere. Telvék a lapok keretén szebbnél szebb miniature illusztrációkkal, ámorkákkal, szárnyas fejekkel, madarakkal, virágokkal, gyümölcsökkel, mind a legfinomabb kivitelben, szemgyönyörködtető szingazdagságban.

Különös díszszel és műízléssel vannak kiállítva az u. n. Attavantes-féle codexek. Pazar volt kötésük is. Mindnek fatáblája volt, melyet azonban az egyszerűbbeknél színes bőr, a díszesebbeknél selyem vagy bársony borított. Rajtuk ékes díszítések, az országnak és királynak címere, néha még arczképe is, arany, ezüst és zománcz kapesok.

Hogy ezeket a szinte megnevezhetetlen kincseket érő könyveket méltó könyvtár őrizte, magától értetődik. Egykorú leírásokból

képet tudunk alkotni a Mátyás könyvtára helyiségeinek fényes berendezéséről is. A budai palota keleti oldalán egy félkörű előcsarnokban és két négyszögletes teremben voltak a Corvinák. Az előcsarnokban a csillagvizsgáló volt, a mennyezet pedig az égboltot ábrázolta. A két könyvtár-terem díszesen berendezett, művészi-esen ékített volt. Az egyikben a király nyugágya is ott volt; a napi fáradalmakat itt kedves könyvei közt pihente ki. A falak mentén művészi faragványú könyvszekrények állottak. A könyvek nyelvek és szakok szerint osztályozva állottak ezeken, ellátva címűket, helyüket, sorszámokat jelölő hártya- vagy papírszalaggal. A portól aranynyal hímzett bíbor, bársony függönyök védték őket.

Ennyire szerette Mátyás a könyveket! Egy olasz humanistához írott levelében ekként nyilatkozott magáról: „Mi majdnem folyton háborúkba bonyolítva, a megmaradt időt nem gyönyör és enyhülés nélkül az irodalomnak szenteljük.“¹

De hozott ő egyéb áldozatokat is a tudományokért. A tudományok virágkora hazánkban az ő uralkodása azért is, mert *két egyetem* alapítása jelzi ez időben művelődésünk emelkedését. Ez a két egyetem a pozsonyi és budai.²

A pozsonyi egyetem, Academia Istropolitana, Mátyásnak és Vitéznek közös alkotása. E főiskola teljes egyetem volt, mindenben nyugati mintára szervezve, négy karral. Tanároknul jeles külföldi erőket nyert meg számára a tudós érsek; a bécsi egyetem is több tanárát veszté ekkor. De, sajnós, bármily virágzó volt is egy ideig a pozsonyi akadémia, élete rövid volt. Vitéz János bukása főtámaszától fosztotta meg. A király mind kevesebb áldozatokat fordított reá, mert a budai egyetem fejlesztésének szenteli minden buzgalmát. Halála után végkép meg is szűnik.

Élete utolsó éveiben vetette meg alapját egy új egyetemnek fővárosában, az ország szívében. Áldozatot nem kimélve a legkitűnőbb tudósokat hozatja el Budára. A tanárok közt ott találjuk többek között Nigri Pétert, Ilkus Márton, Győri Péter nevét, utóbbi magyar, Domokos-rendi szerzetes; hogy mindent megtett az egyetem hírneve növelésére, bizonyos. De már azt még sem hihetjük el Heltainak, hogy oly egyetemi épületek emelését kez-

¹ Teleki J. gr id. m. XI. 454. l.

² L. Ábel Jenő: Egyetemeink a középkorban.

dette meg halála előtt, a melyek 40 ezer hallgató befogadására voltak tervezve.¹ Ugy látszik, a budai egyetem teljes kifejlesztésében a halál meggátolta s az esonka maradt. Halála után a nemzeti sülyedés napjaiban ez is, mint a pozsonyi, csakhamar az enyészet martaléka lön. Ugy jártak, mint a nagy király minden hatalmalkotása, melyek a gyöngye utódok alatt egytől-egyig elesenevészték.

Mennyire elől állt Mátyás korában hazánk a tudományosságban, annak bizonyítására lehetetlen fel nem említeni még azon tényt, hogy 1472-ben a legtöbb európai államot megelőzve Budán Geréb László prépost és alkaneczellár Hess András által állandó nyomdát állított fel. Innen került ki 1473-ban a „Budai krónika.“

Mint a tudományoknak, ugyanoly buzgó pártfogója volt a művészeteknek is. Nines ága a művészetnek, melyért ne rajongott s rajongását áldozatok ne hirdették volna. Építészet, szobrászat, kép- és könyvfestészet, zene — benne mind meleg ápolóra akadtak.

Legtöbbet talán még is az építészet tekintetében köszön neki hazánk. Fővárosában fényes palotát épített, templomokat restauráltat s másfelé is mind maga, mind hatása, buzdítása folytán főuraink, főpapjaink monumentális épületekkel gazdagítják városainkat.

Az építészettel karöltve járt a szobrászat emelkedése. A köztereket, a palotákat udvarait, oszlopesarnokait, kertjeit kora legismertebb mesterei díszítik szoborműveikkel.

Művészei legnagyobbbrészt olaszok, főként a renaissance-művészet fővárosából Firenzéből. Innen jó Camicia Kelemen, a nagyírú építész, Majano Benedek, kitünő műasztalos. A kiket nem tud az eljövételre rábírni, a távolban foglalkoztatja. Andrea da Fizole pompás márvány kútat küld, Andrea del Verrochia Nagy Sándor és Dárius érekszobrával díszíti Mátyás palotáját. Bolognából Aristoteles de Fiorovantét hívja el főleg hadi épíkezések vezetésére.

Híres művésze volt Mátyásnak a két dalmát képfaragó Traui Jakab és János is. Utóbbi többek közt Hunyadi János és László szobrát készítette ol. A sok olasz közül említsük még meg a Cellini testvéreket, Andreát és Francescot.

¹ L. Salamon Ferencz Budapest történetének III. k. 306–323 l.

Festői közül Filippo Lippit emelhetjük ki; nincs ugyan udvaránál, de Firenzéből több képet küld. Egy képe Mátyást ábrázolja érmek után, egy másik a Urvaesoráját. A távolból dolgozott a kitűnő lombardiai ötvös Careidosso is. Talán az ő munkája az esztergomi kalvária, ez a párját ritkító műremek. Gyönyörű szép ötvösmunka az az elefántesontból való oltárszárny is, mely hosszú viszontagságok után a párisi Louvre-ba került.

Megemlékeztünk fentebb Mátyásnak könyvgyűjtő szenvedélyéről. Ez is sok művész tehetségének adott szárnyakat. A könyvek remek illusztrációi a kor legjelesebb miniature-festői kezéből kerültek ki. Köztük találjuk az ünnepeelt Vespasiano, Girolami da Libri, Gherardo, Francesco del Chericco nevét s a kit mindnyájok előtt kellett volna megemlétenünk, a rendkívüli műízléssel és genialitással dolgozó Attavantest. Ő festette a legtöbb kéziratot; az eddig ismert 145 kétségtelen Corvin-codex közül 22 tőle van.

Magas kifejlésre jutott Mátyás udvarában a zene és ének is. Ennek művelői szintén nagy számban találtak szíves fogadtatást nála. Kétségtelen, hogy ebben is fordulatot és nagyobb lendületet támaszt a második házasságával minden téren hatalomra jutott olasz műveltség. Addig inkább a magyar nemzeti zene szerepelt a királyi lakomákon; a koboz, síp, trombita szólaltatták meg e zene hol édes-bus, hol vidám, gyűjtő, de mindig szívhez szóló hangjait.

Uralkodása második felében idegen zenészek és énekesek uralkodtak a teret; a finom, lágy olasz zenét kedveltetik meg hangszereikkel, a hárfával és vonós hangszerekkel. Ezek karolják fel az egyházi zenét is. Külön templomi ének és zenekar alakul. Erről Bonfini azt mondja, hogy ilyen — talán a rómain kivéve — sehol másutt nem volt. castellai püspök, ki mint pápai követ volt Budán 1483-ban, így nyilatkozik templomi énekkarról: „Megzavarodva tettem magamnak szemrehányást, hogy világi fejedelem az isteni tiszteletre tartozó dolgokban legyőzött minket”.¹

Lehetne még Mátyásról, mint a renaissance fejedelméről nagyon sokat beszélni, de terünk nem engedi meg, hogy e tárgynál tovább időzzünk. E fényes képről az utána oly hamar bekövetkezett szomorú hanyatlásra, sivárságra vetve tekintetünket, Mátyás nagysága még ragyogóbbnak tűnik fel az ellentét által.

MAGYAR GYÖZŐ.